Υλισμός και Φεμινισμός (μέρος Α')

Συνέντευξη της Johanna Brenner στον Γιώργο Σουβλή (μετάφραση: Barikat)

1) Θα θέλατε να παρουσιάσετε τον εαυτό σας εστιάζοντας στις διαμορφωτικές για σας εμπειρίες (ακαδημαϊκές και πολιτικές) που σας έχουν επηρεάσει καθοριστικά ;

Μεγάλωσα σε μία ένθερμα φιλελεύθερη οικογένεια και παρέμεινα φιλελεύθερη έως ότου προσχώρησα στο κίνημα κατά του πολέμου στο Βιετνάμ. Μέσω αυτού ήρθα για πρώτη φορά σε επαφή με την ιδεολογία του Μαρξισμού και την αντι-ιμπεριαλιστική πολιτική του σοσιαλισμού του "τρίτου στρατοπέδου". Στο τέλος του 1960 ήμουνα μέλος της φοιτητικής αριστεράς που επιχείρησε να οργανώσει την εργατική τάξη. Ήμουνα φοιτήτρια στο UCLA. Οργανώσαμε φοιτητική υποστήριξη προς την απεργία του συνδικάτου Teamsters των οδηγών φορτηγών και είχαμε μία ομάδα που ονομαζόταν Επιτροπή Δράσης Φοιτητών Εργατών, με την οποία δημοσιεύαμε και μία εφημερίδα, την Picket Line, στην οποία καλύψαμε διαφορετικούς αγώνες των εργαζομένων και της κοινότητας του Λος Άντζελες. Άργησα αρκετά να ενστερνιστώ τον φεμινισμό, αλλά στη δεκαετία του 1970 ασχολήθηκα με μία σοσιαλιστική-φεμινιστική ομάδα που ονομαζόταν Carasa (Συνασπισμός για το δικαίωμα στην έκτρωση και κατά της κατάχρησης της στείρωσης) που ξεκίνησε στη Νέα Υόρκη. Μερικοί φίλοι και σύντροφοι σχημάτισαν μια νέα ομάδα, που αποτελούσε ένα παράρτημα της Carasa στο Λος Άντζελες, και ήμασταν σε θέση να συνδεθούμε με έγχρωμες γυναίκες με ριζοσπαστική ιδεολογία, οργανώνοντας την κοινότητα γύρω από την κατάχρηση της στείρωσης στο Λος Άντζελες. Από εκείνο το σημείο και μετά, έχω καταπιαστεί διεξοδικά με τη μαρξιστική-φεμινιστική θεωρία και πολιτική.

Από το 1973, έχω υπάρξει μέλος διαφόρων επαναστατικών σοσιαλιστικών ομάδων, γεγονός που πιστεύω ότι συνέβαλλε καθοριστικά στο να διατηρηθώ πολιτικά γειωμένη όσο εργαζόμουν στον ακαδημαϊκό χώρο. Οι περισσότερες από τις καθοριστικές διανοητικές εμπειρίες μου έχουν προκύψει από τις θεωρητικές και πολιτικές συζητήσεις στις οποίες έχω εμπλακεί ως σοσιαλίστρια-φεμινίστρια διανοούμενη. Ο φεμινισμός άνοιξε πολλά ερωτήματα για μένα αναφορικά με τις ιδέες και τις οργανωτικές πρακτικές που λαμβάναμε ως δεδομένες στην επαναστατική αριστερά. Νιώθω πολύ τυχερή που δίδαξα ως ακαδημαϊκός στο αντικείμενο των γυναικείων σπουδών.

Κατά τα πρώτα χρόνια διδασκαλίας στο προαναφερθέν αντικείμενο, επωφελήθηκα ιδιαιτέρως από τις ευγενικές κριτικές των μαθητών μου, καθώς και από τον ενθουσιασμό τους για τα νέα ρεύματα φεμινισμού που επικεντρώνονται στον ρατσισμό, την αποικιοκρατία και την queer σεξουαλικότητα. Λόγω αυτής μου της εμπειρίας ήμουν πάντα εχθρική ως προς την αντιδιαστολή της "ταξικής πολιτικής" με την "πολιτική των ταυτοτήτων". Όχι ότι μία απλουστευτική αναγωγιστική προσέγγιση του φύλου στην τάξη ή μία φιλελεύθερη πολιτική που εστιάζει αποκλειστικά στις ταυτότητες δεν είναι προβληματικές – φυσικά και είναι ιδιαίτερα καταστροφικές. Αλλά νιώθω ιδιαίτερη ενθάρρυνση παρατηρώντας ότι στην πρόσφατη αναβίωση του επαναστατικού/ριζοσπαστικού ακτιβισμού, υπάρχει μία σαφής απόρριψη των δύο αυτών πόλων

καθώς και μία προθυμία εκ μέρους των νεότερων ριζοσπαστών να αναζητούν πιο περιεκτικά αναλυτικά πλαίσια που να ενημερώνουν την πολιτική τους δράση.

2) Στα γραπτά σας της δεκαετίας του 1980, υιοθετήσατε μία υλιστική προσέγγιση

προκειμένου να εξηγήσετε τις καταβολές και τις σύγχρονες μορφές καταπίεσης των γυναικών, τονίζοντας το βιολογικό παράγοντα και τον επικαθορισμό του καταμερισμού εργασίας με βάση το φύλο, ως απότοκα του τοκετού και του θηλασμού. Διατηρείτε ακόμα αυτή την αναλυτική προσέγγιση; Θα θέλατε να επεξεργαστείτε περισσότερο αυτή την υλιστική προσέγγιση; Τι συνεπάγεται;

Εξακολουθώ να υιοθετώ ένα Μαρξιστικό υλιστικό θεωρητικό πλαίσιο. Ο Μαρξιστικός φεμινισμός έχει ως αφετηριακό σημείο εκκίνησης αυτό του Μαρξ - τη συλλογική εργασία. Τα ανθρώπινα όντα πρέπει να οργανώσουν την εργασία κοινωνικά, προκειμένου να παράγουν ότι χρειάζονται για να επιβιώσουν. Η οργάνωση της κοινωνικά αναγκαίας εργασίας, κατά συνέπεια, διαμορφώνει την οργάνωση του συνόλου της κοινωνικής ζωής. Ενώ ο Μαρξ εστίαζε στην παραγωγή αγαθών, οι μαρξίστριες φεμινίστριες πρόσθεσαν στην κοινωνικά αναγκαία εργασία, την αναπαραγωγή των ανθρώπων – όχι μόνο στην σχέση μεταξύ γενεών με τη βιολογική αναπαραγωγή αλλά και σε σχέση με την καθημερινότητα – κάτι που αποκαλούμε ‘’κοινωνική αναπαραγωγή’’. Αυτό δεν έχει ως μοναδικό σκοπό το να ‘’συμπεριλάβουμε’’ τις γυναίκες στην μαρξιστική ανάλυση, επειδή ο καταμερισμός εργασίας βάσει φύλου στην κοινωνική αναπαραγωγή αναθέτει στις γυναίκες την ευθύνη για το έργο αυτό. Μας βοηθάει επίσης να δούμε την ‘’υλιστική θεμελίωση’’, την καθοριστική λογική, αν θέλετε, πίσω από τις επιλογές που κάνουν οι άνθρωποι, κάτι που μου αρέσει να αποκαλώ τα ‘’σχέδια επιβίωσής’ τους. Έτσι, μια φεμινιστική υλιστική ανάλυση δεν εστιάζει μόνο στον καταναγκασμό της μισθωτής εργασίας μέσα στον καπιταλισμό, αλλά και στους περιορισμούς που τίθενται στις προσωπικές μας ζωές από τις δομές της κοινωνικής αναπαραγωγής, που με τη σειρά τους διαμορφώνονται από τα καθεστώτα της καπιταλιστικής συσσώρευσης και τις απαιτήσεις της αέναης δημιουργίας κέρδους. Αυτό δεν είναι ούτε αποκλειστικά ούτε κατά βάση ζήτημα βούλησης της καπιταλιστικής τάξης. Είναι ζήτημα των θεμελιωδών δομών της καπιταλιστικής πολιτικής οικονομίας, και πως αυτές μπορούν να διανοίξουν κάποιες δυνατότητες για αγώνα, καθώς και να περιορίσουν κάποιες άλλες. Αυτές οι δυνατότητες μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου καθώς η καπιταλιστική ανάπτυξη μεταλλάσσει τις συνθήκες (για το καλύτερο ή για το χειρότερο) που διαμορφώνουν τα σχέδια επιβίωσης μας, καθώς και τη δράση μας τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Οι φεμινίστριες έχουν αναλύσει διεξοδικά τους λόγους επί της διαφοράς των φύλων καθώς και τον τρόπο με τον οποίο έχουν ριζωθεί βαθιά στον πολιτισμό και στις υποκειμενικότητές μας. Παρ’ότι οι λόγοι επί των φύλων έχουν σίγουρα κάποια επίδραση, η Μαρξιστική φεμινιστική προσέγγιση προσθέτει το στοιχείο της θεμελίωσης τους στην καθημερινότητα, χωρίς την οποία οι ιδέες αυτές δεν μπορούν να διατηρηθούν. Αυτή ήταν μια από τις οξυδερκείς παρατηρήσεις του Μαρξ σε σχέση με τον 'φετιχισμό του εμπορεύματος' στον καπιταλισμό. Αυτός ο τρόπος κατανόησης του κόσμου των ανθρωπίνων σχέσεων, υποστήριξε ο Μαρξ, είναι μια αντανάκλαση της έμμισθης σχέσης στην εμπορευματική παραγωγή. Δεν αποτελεί μια ‘’ψευδή συνείδηση’’ με την έννοια των ιδεών που επιβάλλονται από τις πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις. Αποτελεί περισσότερο μια κοσμοθεωρία που εκφράζει, ή συνάδει με πραγματική εμπειρία, υπό το πλαίσιο των σχέσεων που επιβάλλονται από την εμπορευματική μορφή.

Κατά τον ίδιο τρόπο, οι ιδέες γύρω από τη διαφορετικότητα των φύλων είναι τόσο ισχυρές επειδή είναι θεμελιωμένες στο φυλετικό καταμερισμό της εργασίας, εντός της κοινωνικής αναπαραγωγής. Με τη σειρά του, ο φυλετικός καταμερισμός εργασίας, αναπαράγεται στις δομές των οικογενειακών νοικοκυριών, όχι μόνο εξαιτίας των πολιτιστικών παραδοχών και των κοινωνικών πιέσεων, αλλά και εξαιτίας της ιδιωτικοποίηση της ευθύνης για την

εργασία της κοινωνικής αναπαραγωγής. Η αδυναμία της κοινωνικοποίησης της πρόνοιας στον καπιταλισμό εκλογικεύει, καθιστώντας την εύλογη ακόμη και παραγωγική, την συζήτηση για τη διαφορετικότητα των φύλων.

Το ότι ο καπιταλισμός τείνει να ιδιωτικοποιήσει την κοινωνική αναπαραγωγή αποτελεί μία γενίκευση. Συνοπτικά ωστόσο, οι καπιταλιστές εργοδότες αντιστέκονται στην πληρωμή φόρων για την υποστήριξη δημοσίων προγραμμάτων. Επιπλέον, επειδή οι εργοδότες, και όχι οι εργαζόμενοι, ελέγχουν τον τρόπο που συντονίζεται η εργασία, και επειδή είναι οι ίδιοι που επιχειρούν να εξάγουν όσο το δυνατόν περισσότερη εργατική υπεραξία, οι ανθρώπινες ανάγκες –και ιδιαίτερα οι ανάγκες ανθρώπων που δεν χρησιμοποιούνται από τους καπιταλιστές– είναι αδύνατο να ενσωματωθούν στην οργάνωση της παραγωγής. Σε καμία καπιταλιστική κοινωνία δεν οργανώνεται η παραγωγή έτσι ώστε να λαμβάνει υπ'όψιν της και να υποστηρίξει ενεργά την κοινωνικά αναγκαία εργασία της πρόνοιας. Ακόμα και τα περισσότερο ''φιλικά προς την οικογένεια'' καθεστώτα κοινωνικής πρόνοιας, όπως είναι η Σουηδία, δεν επεμβαίνουν στις πολιτικές απασχόλησης των ιδιωτικών εταιρειών. Καπιταλιστικές κοινωνίες με πολύ ισχυρότερα κράτη πρόνοιας από ότι οι Η.Π.Α., συνεχίζουν να τοποθετούν το μεγαλύτερο βάρος της πρόνοιας, εντός των επιμέρους νοικοκυριών. Και φυσικά, στο πλαίσιο του καθεστώτος λιτότητας που υπάρχει αυτή τη στιγμή, ακόμα και όπου υπάρχουν κοινωνικά προγράμματα συρρικνώνονται, με αποτέλεσμα οι νέοι εργαζόμενοι να είναι αποκλεισμένοι από τα οφέλη αυτά καθώς και από την εργασία πλήρης απασχόλησης, ενώ οι περισσότερες οικογένειες αγωνίζονται να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Αυτό βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν αξίζει να αγωνιζόμαστε για τις ''φιλικές προς την οικογένεια'' διεκδικήσεις προς τους εργοδότες, καθώς και για τα αντίστοιχα δημόσια προγράμματα. Τα προγράμματα αυτά, βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής των εργαζόμενων γυναικών. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει μία φεμινιστική κριτική σύμφωνα με την οποία, οι ''φιλικές προς την οικογένεια'' πολιτικές, τείνουν να επιδεινώνουν τον επαγγελματικό διαχωρισμό βάσει φύλου και να περιορίζουν την γυναικεία απασχόληση στον λιγότερο φιλικό προς την οικογένεια εργασιακό τομέα του ιδιωτικού τομέα, ενώ αναπαράγουν τον καταμερισμό της εργασίας βάσει φύλου στο νοικοκυριό αλλά και στις επαγγελματικές δομές. Αυτό ισχύει ακόμα και για τη Σουηδία, όπου το κράτος προσφέρει επιπλέον μήνες αμειβόμενης γονικής άδειας στις οικογένειες, εάν τις λαμβάνουν οι άντρες.

Τώρα, για να επανέλθω στην ερώτηση σας, το άρθρο στο οποίο αναφέρεστε καταπιανόταν με ένα ερώτημα που απασχολούσε τις φεμινίστριες τη δεδομένη στιγμή : δεδομένου ότι ο καπιταλισμός κατέστρεψε την υλιστική βάση του πατριαρχικού ελέγχου πάνω στις γυναίκες και τα παιδιά (ατομική ιδιοκτησία ανδρών) στα πλαίσια μίας πολιτικής οικονομίας όπου η παραγωγή οργανώνεται μέσω του νοικοκυριού, τουλάχιστον για την εργατική τάξη, πως μπορούμε να εξηγήσουμε την καταπίεση των γυναικών στον καπιταλισμό; Πολλές φεμινίστριες εστιάζουν στο διαχωρισμό της εργασίας βάσει φύλου, εντός του μοντέλου της πυρηνικής οικογένειας υποστηρίζοντας ότι οι νόμοι, τα πολιτιστικά πρότυπα και οι κοινωνικές προσδοκίες που απέκλειαν τις γυναίκες από την ισότιμη συμμετοχή στην οικονομική και πολιτική ζωή, ήταν μία συνέπεια της ανάθεσης της εργασίας της φροντίδας του σπιτιού στις γυναίκες. Αυτό είναι σωστό, αλλά πως να το εξηγήσουμε;

Μερικές γυναίκες υποστήριξαν ότι ο περιορισμός των γυναικών στο σπίτι συνέφερε τον καπιταλισμό, καθώς η εργασία τους ήταν μη αμειβόμενη. Μερικές φεμινίστριες υποστήριξαν ότι ήταν το προϊόν μιας συμφωνίας μεταξύ της εργατικής τάξης των ανδρών και των εργοδοτών: οι άνδρες θα κερδίζουν έναν ''οικογενειακό μισθό'' και ως εκ τούτου, θα

είναι σε θέση να ασκούν τα ίδια προνόμια με τις ‘’ηγέτιδες των νοικοκυριών’’ ως αστοί άνδρες. Μερικές φεμινίστριες υποστήριξαν ότι οι ιδέες της διαφορετικότητας των φύλων, σχετικά με την ‘’φυσική’’ σύνδεση των γυναικών με την οικογενειακή ζωή, καθώς είναι ενταγμένες στις υποκειμενικότητές μας, αποτελούν το κλειδί για την εμφάνιση αυτής της μορφής οικογένειας. Βρήκα όλες αυτές τις εξηγήσεις εν μέρει αληθινές αλλά ανεπαρκείς. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα περίπλοκο θέμα, για το οποίο δεν μπορώ να επιχειρηματολογήσω πλήρως εδώ, αλλά θα πω απλά ότι ένιωσα πως αυτές οι εξηγήσεις δεν έλαβαν επαρκώς υπ’όψιν τους τι θα μπορούσαν να έχουν οι γυναίκες. Ειδικά όσον αφορά την κατηγορία των γυναικών που ανήκουν στην εργατική τάξη, δεν έχει ληφθεί υπ’όψιν το πως οι άντρες επέβαλλαν την οικογενειακή ζωή στις γυναίκες. Αυτό με έφερε στο ρόλο της βιολογίας. Το επιχείρημα μου δεν είναι ότι ο τοκετός και ο θηλασμός ήταν ή και είναι εγγενώς ασυμβίβαστα με τη συμμετοχή των γυναικών στη μισθωτή εργασία. Αλλά οι δρακόντειες συνθήκες εργασίας που χαρακτήριζαν την εργοστασιακή παραγωγή το 19ο και τον 20ο αιώνα, ώθησαν τις γυναίκες μακριά από την μισθωτή αγορά εργασίας, από τη στιγμή που κυοφορούσαν. Μόνο οι μητέρες που δεν είχαν άλλη επιλογή συνέχιζαν να συμμετέχουν στη μισθωτή εργασία. Σε πολλά νοικοκυριά της εργατικής τάξης με οικονομικές δυσκολίες, τα παιδιά εισάγονταν στην έμμισθη αγορά εργασίας πριν από τις μητέρες. Έτσι, θεώρησα σημαντικό να λάβουμε υπ’όψιν ότι ενδεχομένως πολλές γυναίκες της εργατικής τάξης μπορεί να προτιμούσαν έναν "αντρικό" οικογενειακό μισθό συγκρίσει με τις εναλλακτικές που είχαν. Σκεφτείτε το, ακόμα και σήμερα, όταν οι γυναίκες έχουν ένα η δύο παιδιά , και η θηλασμός αποτελεί μία επιλογή και όχι ένα αιτούμενο, το να είσαι μητέρα και έμμισθη εργαζόμενη δεν είναι εύκολο. Και μετά, φυσικά, υπάρχουν όλες οι υπόλοιπες ανθρώπινες ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου βίου. Η ανατροφή των παιδιών απαιτεί έντονη κοινωνική αλληλεπίδραση, ενώ οι μεγαλύτεροι άνθρωποι γίνονται πιο αδύναμοι και οι ενήλικες αρρωσταίνουν. Όλοι χρειάζονται οικειότητα και συναισθηματική υποστήριξη. Στη συνέχεια, υπάρχει και το έργο της καθημερινής αναπαραγωγής των εαυτών μας – ψώνια, μαγείρεμα, καθαριότητα κ.ο.κ.

Ιστορικά, ο καταμερισμός της εργασίας βάσει φύλου είναι το συγκυριακό αποτέλεσμα του αγώνα, αλλά παραφράζοντας το Μαρξ, όσο οι γυναίκες παράγουν τη συλλογική τους ιστορία, δεν το κάνουν κάτω από συνθήκες που εκείνες επιλέγουν. Η δυναμική του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής θέτει όρια και δημιουργεί ευκαιρίες για πολιτική δράση. Με την πάροδο του χρόνου, η καπιταλιστική ανάπτυξη έχει αλλάξει τις πιθανές δυνατότητες, και βλέπουμε μετά τα μέσα του 20ου αιώνα, την έκρηξη της διαμαρτυρίας των γυναικών.

Εν μέρει ως αποτέλεσμα των νομικών και πολιτιστικών αλλαγών που κέρδισε ο φεμινισμός του 20ου αιώνα και εν μέρει ως αποτέλεσμα της επίθεσης των εργοδοτών απέναντι στον "άντρα κουβαλητή", ο καταμερισμός της εργασίας ανά φύλο εντός του νοικοκυριού μετατοπίζεται σημαντικά – οι μητέρες είναι μισθωτές εργαζόμενες, και σε μερικές οικογένειές οι πατέρες και όχι οι μητέρες είναι οι βασικοί πάροχοι φροντίδας. Παρόλα αυτά, οι γυναίκες εξακολουθούν να ορίζουν τη συμμετοχή τους στη μισθωτή εργασία γύρω από τις ανάγκες και τη φροντίδα των παιδιών. Για παράδειγμα , το 2015, μεταξύ των πατεράδων των παιδιών ηλικίας κάτω από 6 χρονών, σχεδόν το 90% ήταν μισθωτοί εργάτες πλήρους απασχόλησης, ενώ μόλις το 44% των γυναικών με παιδιά κάτω των 6 ετών εργάζονται σε πλήρη απασχόληση. Οι άντρες έχουν αυξήσει το μερίδιό τους στην οικιακή εργασία, αλλά οι γυναίκες εξακολουθούν να κάνουν το μεγαλύτερο μέρος της.

Είναι εξαιρετικά δύσκολο να μοιραστεί εξίσου η μισθωτή και η οικιακή εργασία. Και πράγματι, στις ΗΠΑ, όταν τα ζευγάρια μετακινούνται προς μία σχέση ισότητας, το κάνουν

βασιζόμενοι στην πιο χαμηλόμισθη εργασία των γυναικών – όχι μόνο στην πληρωμένη εργασία στο σπίτι όπως για τις ντανάδες και τις καθαρίστριες που αποτελεί αμειβόμενη εργασία εντός του νοικοκυριού, αλλά και στην εργασία που τελείται έξω από το σπίτι σε κέντρα ημερήσιας φροντίδας όπως οι βρεφονηπιακοί σταθμοί και τα γηροκομεία, σε βοηθούς υγείας εντός και εκτός του σπιτιού για τους ηλικιωμένους, καθώς και στην παραγωγή φθηνών βασικών προϊόντων που υποκαθιστούν την οικιακή εργασία, όπως fast-food και έτοιμα γεύματα.

Τα περισσότερα νοικοκυριά δεν μπορούν να αντέξουν οικονομικά την πρόσληψη ακόμη και χαμηλά αμειβομένων οικιακών εργαζομένων, έτσι εξισορροπούν την φροντίδα των παιδιών και την έμμισθη εργασία με την εργασία μερικής απασχόλησης, την εκ περιτροπής εργασία, καθώς και με άτυπες συμφωνίες με την οικογένεια και τους γείτονες. Εναλλακτικά, βασίζονται σε άλλους χαμηλόμισθους εργαζομένους και σε φθηνές υπηρεσίες – με προβλήματα έλλειψης προσωπικού, χαμηλής ποιότητας κέντρα παιδικής φροντίδας με κερδοσκοπικούς σκοπούς και καταπονημένους πάροχους ημερήσιας φροντίδας.

Φυσικά, χάρη στο φεμινιστικό αγώνα, τα ιδανικά μας έχουν εξελιχθεί από την εποχή που συνοψίζονταν στο ρητό ‘’ ο πατέρας ξέρει καλύτερα’’. Αυτό είναι ιδιαίτερα καλό. Ωστόσο, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ των ιδεωδών της από κοινού οικιακής εργασίας και της πραγματικότητας των περισσότερων νοικοκυριών, συμπεριλαμβανομένης της πραγματικότητας της μόνης μητέρας.

Και αυτό με φέρνει στην επόμενη ερώτησή σας.

3) Στο άρθρο σας, “Οι καλύτερες και οι χειρότερες στιγμές : ο φεμινισμός στις ΗΠΑ σήμερα” (1993), επιχειρείτε να ιστορικοποιήσετε τις επιτυχίες και τις αποτυχίες του φεμινισμού στις ΗΠΑ κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα. Τα συμπεράσματά σας, επικεντρώνονται στις προοπτικές και το στρατηγικό προσανατολισμό του τρίτου φεμινιστικού κύματος. 23 χρόνια μετά τη δημοσίευση του άρθρου, ποιες από τις προοπτικές νομίζετε ότι έχουν εκπληρωθεί και ποια πολιτικά διακυβεύματα αυτού του κύματος παραμένουν ακόμη ανοικτά;

Τα κινήματα χειραφέτησης της δεκαετίας του 1960 και του 1970 ενάντια στην καταπίεση έφερε στο προσκήνιο ένα ευρύ φάσμα πολιτικής. Η όψη που κυριάρχησε ωστόσο, δεν ήταν ούτε αυτή του ριζοσπαστικού σοσιαλισμού, ούτε του κλασικού φιλελεύθερου φεμινισμού, αλλά αυτό που εγώ αποκαλώ φεμινισμό της κοινωνικής πρόνοιας. (Έξω από τις ΗΠΑ, όπου υπήρχαν πραγματικά αριστερά κόμματα και όπου σοσιαλιστικές πολιτικές συζητήσεις ήταν περισσότερο παρούσες, αυτή η πολιτική άποψη θα μπορούσε με μεγαλύτερη ακρίβεια να ονομαστεί σοσιαλδημοκρατικός φεμινισμός).

Οι φεμινίστριες της κοινωνικής πρόνοιας μοιράζονται την ίδια δέσμευση αναφορικά με το φιλελεύθερο φεμινισμό στα ατομικά δικαιώματα και στις ίσες ευκαιρίες, ωστόσο πηγαίνουν αρκετά παραπέρα. Προσβλέπουν σε ένα διευρυμένο και ενεργητικό κράτος το οποίο να είναι σε θέση να καταπιαστεί με τα προβλήματα των εργαζομένων γυναικών, προκειμένου να ελαφρύνουν το βάρος των διπλών ευθυνών των γυναικών, με την εργασία και τη φροντίδα των παιδιών, να βελτιώσουν την θέση των γυναικών και ιδιαίτερα των μητέρων στην αγορά εργασίας, να προσφέρουν δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες να κοινωνικοποιούν την εργασία της φροντίδας, και για να επεκτείνουν την κοινωνική ευθύνη για τη φροντίδα (για παράδειγμα, μέσω της πληρωμένης γονεϊκής άδειας και μισθών σε γυναίκες που

παράσχουν φροντίδα σε μέλη της οικογένειας).

Για να κερδηθούν τα αιτήματα αυτά ήταν απαραίτητη η αντιπαράθεση με την εξουσία της καπιταλιστικής τάξης. Ωστόσο, σχεδόν την ίδια στιγμή, που ο φεμινισμός κοινωνικής πρόνοιας ήταν πιο ισχυρός από ποτέ, στη δεκαετία του 1970, το τσουνάμι της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης έφθασε φέρνοντας μαζί του την επίθεση των εργοδοτών ενάντια στους εργαζομένους, στους μισθούς και στις συνθήκες εργασίας - μια επίθεση που οξύνθηκε στην εποχή της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης. Αναγκαία προϋπόθεση για μία αποτελεσματική αντίσταση στην επίθεση αυτή είναι μία ευρεία, μαχητική, πολιτικά ριζοσπαστική ενότητα-ένας συνασπισμός των εργατικών συνδικάτων και των κοινωνικών κινημάτων. Αντί αυτού, τα υπάρχοντα γραφειοκρατικά και μεριτοκρατικά συνδικάτα εκείνης της εποχής δεν είχαν ούτε το ενδιαφέρον ούτε την ικανότητα δημιουργίας κινημάτων οποιουδήποτε είδους, συμπεριλαμβανομένης και της υπεράσπισης των μελών τους.

Η αποτυχία υπεράσπισης της εργατικής τάξης ενάντια σε αυτή την επίθεση οδήγησε τελικά στην πολιτική μετατόπιση προς τα δεξιά στην Αμερική. Καθώς οι άνθρωποι πάλευαν να επιβιώσουν στη νέα παγκόσμια καπιταλιστική τάξη πραγμάτων και οι συλλογικές δυνατότητες και η αλληλεγγύη καθίσταντο ανέφικτες, ο ανταγωνισμός και η ανασφάλεια αυξήθηκαν, τα πλάνα επιβίωσης έγιναν καθημερινότητα και έτσι άνοιξε η πόρτα για την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού ο οποίος ενσωμάτωσε το φιλελεύθερο φεμινισμό (και φιλελεύθερη "πολυπολιτισμικότητα") στην ολοένα και πιο κυρίαρχη αντίληψη.

Ενώ πολλές φεμινίστριες έχουν επικεντρωθεί στην ανάδυση της θρησκευτικής δεξιάς, νομίζω ότι είναι δίκαιο να πούμε ότι εκπροσωπούν μία μικρή πολιτική μερίδα στις ΗΠΑ. Στη δεκαετία του 1980 και του 1990 η θρησκευτική δεξιά κινητοποίησε σοβαρά και επικίνδυνα κινήματα ενάντια στη ΛΟΑΤ κοινότητα και ενάντια στην νόμιμη άμβλωση. Κατά την τελευταία δεκαετία, ωστόσο, έχουν χάσει εντελώς τη μάχη για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων.

Για την πολιτική των αμβλώσεων, η εικόνα είναι πιο σύνθετη. Σε ομοσπονδιακό επίπεδο, η αξιοσημείωτη επιτυχία τους αφορά την ετήσια έγκριση του ομοσπονδιακού διατάγματος Hyde Amendment που απαγορεύει τη χρήση της ομοσπονδιακής χρηματοδότησης για αμβλώσεις (που σημαίνει ότι οι γυναίκες με χαμηλό εισόδημα των οποίων η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη εξαρτάται από κυβερνητικά προγράμματα πρέπει να πληρώσουν για τις αμβλώσεις τους). Από την άλλη πλευρά, η δεξιά έχασε τη μάχη για το “χάπι της επόμενης ημέρας”, το οποίο είναι σχετικά φθηνό και διαθέσιμο χωρίς ιατρική συνταγή. Η ιατρική άμβλωση (πρόκληση αποβολής με ιατρική συνταγή) είναι επίσης ευρέως διαθέσιμη. Έχουν μεγαλύτερη επιτυχία σε κρατικό επίπεδο οι προσπάθειές τους να περιορίσουν την πρόσβαση στη διαδικασία της άμβλωσης. Αυτοί οι περιορισμοί έχουν επιτύχει εν μέρει επειδή τα κύρια θύματα των πολιτικών τους είναι οι πιο ευάλωτες και πολιτικά ασθενέστερες ομάδες των γυναικών με χαμηλά εισοδήματα και οι αυτόχθονες αμερικάνες που εξαρτώνται από την κυβερνητική ιατρική ασφάλιση, οι γυναίκες της υπαίθρου και οι έφηβοι. Οι γυναίκες που έχουν ιδιωτική ασφάλιση υγείας, οι γυναίκες που έχουν αρκετά χρήματα για να πληρώσουν τις αμβλώσεις, οι γυναίκες που ζουν σε αστικές περιοχές εξακολουθούν να έχουν πρόσβαση στην άμβλωση, όταν αυτό χρειάζεται.

Δεν υπαινίσσομαι ότι το κλείσιμο των κλινικών για αμβλώσεις ή οι καταπιεστικοί κανόνες που έχουν θεσπιστεί (όπως η αναμονή έως και 24 ώρες για τη διαδικασία), δεν έχουν κανένα αντίκτυπο. Ωστόσο, το επίπεδο της ζημιάς που δημιούργησαν δεν ήταν αρκετό για να κινητοποιήσει αρκετές γυναίκες ώστε να σταματήσουν τις επιθέσεις των

Ρεπουμπλικάνων. Όποτε η θρησκευτική δεξιά προσπάθησε να καταστήσει την έκτρωση παράνομη γεγονός που θα επηρέαζε σοβαρά όλες τις γυναίκες κάτι που ως επί το πλείστον απέτυχε. Ενδεικτικό είναι ότι ακόμη και στο Μισισίπι που είναι προπύργιο της θρησκευτικής δεξιάς, πως ένα μέτρο ψηφοφορίας το οποίο όριζε το ξεκίνημα της ζωής στη σύλληψη, ηττήθηκε συντριπτικά.

Πολύ πιο αποτελεσματική στην περιθωριοποίηση του φεμινισμού κοινωνικής πρόνοιας υπήρξε η "εκσυγχρονιστική δεξιά", η θάτσερικη/ρηγκανική επίθεση στη κυβερνητική ρύθμιση, η εξάρτηση της "φροντίδας" από το κράτος πρόνοιας και η προώθηση του ρομαντισμού περί της ελευθερίας των ατομικών ευκαιριών στην αγορά. Φυσικά, αυτός ο λόγος ήταν συγκαλυμμένος και μερικές φορές αρκετά απροκάλυπτα ρατσιστικός, εστιάζοντας στην "κουλτούρα της φτώχειας" των Μαύρων φτωχών, που υποτίθεται ότι προκαλείται από το κράτος πρόνοιας. Ο Μπιλ Κλίντον, και το Συμβούλιο Δημοκρατικής Ηγεσίας, υιοθέτησε αυτόν τον λόγο, για παράδειγμα, στην εκστρατεία ενάντια στα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας για μόνες μητέρες ως "ελεημοσύνες" και την υιοθέτηση της αντιέγκληματικής πολιτικής του Ρεπουμπλικανικού κόμματος μέσω του δόγματος του "νόμου και της τάξης". Εγκλωβισμένες ανάμεσα στην αποστρατευμένη εργατική τάξη και το Δημοκρατικό κόμμα που είχε καταληφθεί από το νεοφιλελευθερισμό, πολλές mainstream φεμινίστριες, ακτιβίστριες και οργανώσεις, προσαρμόστηκαν στη νεοφιλελεύθερη ατζέντα.

Ακόμη και εντός της νεοφιλελεύθερης τάξης έχουμε δει σημαντικές αλλαγές στο καθεστώς των φύλων που προκάλεσε το δεύτερο κύμα φεμινισμού. Οι προσπάθειες του φιλελεύθερου φεμινισμού να διαλύσει τον ιστό των νόμων που προάγουν τις διακρίσεις και τις κοινωνικές νόρμες που απέκλειαν, ο οποίος αναπαρήγαγε την υποτέλεια των γυναικών στην οικογένεια, την κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή υπήρξαν εξαιρετικά επιτυχημένες. Και πράγματι, εξαιτίας αυτής της επιτυχίας υπήρξε η τάση ενδυνάμωσης των νεοφιλελεύθερων οραμάτων της ισότητας των γυναικών. Εν τω μεταξύ, η περιθωριοποίηση του φεμινισμού κοινωνικής πρόνοιας απέκλεισε πολλές γυναίκες της εργατικής τάξης των οποίων η ισχυροποίηση απαιτεί πολύ περισσότερα από ό,τι "ισότιμη πρόσβαση" σε ένα άκρως ανταγωνιστικό και ιεραρχικό κοινωνικό, πολιτικό, και οικονομικό σύστημα. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών, οι ταξικές διαφορές μεταξύ των γυναικών έχουν διευρυνθεί.

Αλλά αν οι κοινωνικές πολιτικές πρόνοιας που αντανακλούν τα συμφέροντα των γυναικών της εργατικής τάξης δεν προάχθηκαν όσο θα έπρεπε, αυτό δεν σημαίνει ότι εξαφανίστηκαν. Και οι "διαθεματικές" πολιτικές που αναπτύχθηκαν κατά πρώτο λόγο από έγχρωμες ακτιβίστριες και ακαδημαϊκούς, συνέχισαν να προάγονται μέσω διαφόρων φεμινιστικών χώρων. Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, συνδικαλίστριες, οι γυναίκες που δουλεύουν για τα δικαιώματα των μεταναστών και σε οργανώσεις περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, γυναίκες που προσφέρουν κοινοτική οργάνωση αναφορικά με τη τρανς νεολαία, ακτιβίστριες στα πανεπιστήμια, και πολλές άλλες ακόμα αγωνίζονται για πιο περιεκτικές πολιτικές.

Η Πλατφόρμα του κινήματος "Black Lives", η οποία νομίζω ότι μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα πιο προηγμένα πολιτικά οράματα που έχουμε δει ποτέ στις Ηνωμένες Πολιτείες, προέκυψε από τη σκέψη, τον ακτιβισμό και τα διδάγματα μέσα σε αυτά τα κοινωνικά κινήματα.

Η εμφάνιση της αντίστασης ενάντια στην εκλογή του Donald Trump επίσης δείχνει την απόσταση που αυτός ο διαθεματικός φεμινισμός έχει διανύσει. Η πορεία των γυναικών

στην Ουάσιγκτον προέκυψε από ένα post στο facebook που έκανε ένας υποστηρικτής της Χίλαρυ Κλίντον και καθώς η ιδέα κέρδιζε μομέντουμ, κατέστη εμφανής η νεοφιλελεύθερη φεμινιστική πολιτική που χαρακτήριζε την προεκλογική της εκστρατεία- εστιάζοντας κυρίως στο μισογυνισμό του Trump και τους φόβους σχετικά με το διορισμό εκ μέρους του ενός Ανώτατου Δικαστηρίου που θα ήταν ενάντια στις αμβλώσεις. Αλλά πολύ γρήγορα η αρχική ομάδα εκτοπίστηκε από μια οργανωτική επιτροπή που επέμεινε σε μια ευρεία και περιεκτική ατζέντα για την εκδήλωση του γεγονότος. Το όραμα και η πολιτική πλατφόρμα της πορείας των γυναικών στην Ουάσιγκτον είναι μια σύγχρονη επανάληψη του δεύτερου κύματος της πολιτικής της κοινωνικής πρόνοιας, που ενημερώνεται από και εμβαθύνει την διαθεματική θεώρηση. Αυτό είναι, νομίζω, ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα προς τα εμπρός και σε αυτή τη βάση εμείς στην αριστερά θα πρέπει να δεσμευτούμε ότι θα οικοδομήσουμε επάνω σε αυτό.

4) Στο ίδιο άρθρο που αναφέρθηκα στη προηγούμενη ερώτησή μου αναφέρεται “η υποχρεωτική επίκληση της αλληλεπίδρασης φυλής, φύλου και τάξης είναι μια καλή αρχή, αλλά δεν αποτελεί μια πολιτική στρατηγική”. 27 χρόνια μετά τη δημοσίευση, μοιράζεστε ακόμα αυτήν την κριτική προς τη συγκεκριμένη θεωρία; Ποια είναι τα όριά της και πώς νομίζετε ότι έχει συμβάλει -τόσο στη σφαίρα της θεωρίας και της πράξης- μετά από σχεδόν τρεις δεκαετίες της ύπαρξης;

Δεν ήμουν στην πραγματικότητα κριτική απέναντι στην θεωρία της διαθεματικότητας. Νομίζω ότι είναι ένα σημείο εκκίνησης για την δημιουργία μίας πολιτικής στρατηγικής. Αλλά εκείνη την εποχή, ήμουν πραγματικά απογοητευμένη από τη διάσταση μεταξύ, αφενός, της εμφανιζόμενης αναγνώρισης της διασταύρωσης φυλής/τάξης μέσα στη φεμινιστική σκέψη, ιδιαίτερα εντός του πλαισίου της ακαδημαϊκής κοινότητας, και αφετέρου, της πραγματικής πολιτικής πρακτικής των φεμινιστριών που υποστήριζαν τη μετατόπιση των γυναικών προς τα δεξιά στην πολιτική των ΗΠΑ που τελείτο τότε.

Εδώ ιδίως νόμιζα ότι υπήρχε μια τάση απομάκρυνσης από την “τάξη” ως μέρος των διασταυρώσεων “φυλή/φύλο/τάξη”. Σε αρκετές φεμινιστικές συζητήσεις για τις “ταξικές διαφορές”, η έμφαση δινόταν στο διαχωρισμό μεταξύ της λευκής “μεσαίας τάξης” (την οποία πιστεύω ότι με μεγαλύτερη ακρίβεια θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε επαγγελματική/διευθυντική τάξη) των γυναικών και των έγχρωμων γυναικών της εργατικής τάξης. Η ανάλυση και η κριτική του φεμινισμού από έγχρωμες φεμινίστριες έχει υπάρξει σημαντική επειδή ακριβώς κατέδειξε αυτό το χάσμα και άσκησε κριτική στους τρόπους με τους οποίους η φεμινιστική σκέψη και η πολιτική το αναπαράγουν. Ωστόσο, ως σοσιαλίστρια-φεμινίστρια, ήθελα να δω, επιπλέον, να δίνεται προσοχή στις στρατηγικές για την υπέρβαση των φυλετικών διαιρέσεων και την οικοδόμηση της ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ των λευκών γυναικών και των έγχρωμων γυναικών στο εσωτερικό της εργατικής τάξης, η οποία είναι ακριβώς αυτό που χρειάζεται ώστε να αναπτυχθούν επαναστατικά σοσιαλιστικά-φεμινιστικά κινήματα.

Μια άλλη ανησυχία που είχα με τη θεωρία της διαθεματικότητας ως πλαίσιο, έχει να κάνει με την μαρξιστική έννοια της τάξης. Κατά μία έννοια, βλέπω την τάξη με τον ίδιο τρόπο όπως και άλλες φεμινίστριες - ως έναν από τα πολλούς "διασταυρώμενους" άξονες της εξουσίας/των προνομίων που καθορίζουν τις κοινωνικές θέσεις και απόψεις, σημεία εκκίνησης από τα οποία δρούμε. Αλλά ως μαρξίστρια θέλω επίσης να τονίσω τις “ταξικές σχέσεις παραγωγής”. Έτσι, στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου μου, προσφέρω μια επεξεργασία της θεωρίας από μια μαρξιστική σκοπιά. Ξεκινώντας και πάλι με την ιδέα των

πλάνων επιβίωσης (που μπορεί να είναι ατομικά ή συλλογικά), προσπάθησα να δείξω, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τον φεμινισμό και από τους αγώνες των Μαύρων για πολιτικά δικαιώματα, τις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές διαδικασίες μέσω των οποίων το "φορντιστικό" καθεστώς συσσώρευσης δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την ανάδυση αυτών των κοινωνικών κινημάτων και την μετάβαση στην "ευέλικτη συσσώρευση", που τα υπονόμευσε. Νομίζω ότι είναι σημαντικό να κατανοήσουμε αυτή τη σύνδεση, προκειμένου να αναπτύξουμε στρατηγικές έτσι ώστε να προχωρήσουμε προς τα εμπρός.

Συμφωνώ με τον Adolph Reed ο οποίος υποστήριξε ότι η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την άνοδο της Μαύρης ελίτ που βασίζεται στα ανώτερα επαγγέλματα και την ανώτερη διοίκηση και μιας μαύρης πολιτικής τάξης, που ενώ εκπροσωπεί τα συμφέροντά της παριστάνει ότι μιλά εκ μέρους των μαύρων, κυρίως κάνοντας κήρυγμα στη μαύρη εργατική τάξη και στους φτωχούς σε σχέση με τις ανεπάρκειες τους. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο φιλελεύθερος φεμινισμός, που βασίζεται στην ίδια επαγγελματική/μανατζερίστικη τάξη, έχει επικεντρώσει τις προσπάθειές της στο πρόβλημα της "γυάλινης οροφής". Επιπλέον, απηχώντας την σωφρονιστική πλευρά του νεοφιλελεύθερου κράτους, έχει προκύψει μία πολύ ισχυρή τάση "νόμου και τάξης" στην επικρατούσα τάση του φεμινισμού η δεν θεωρεί ότι η σεξουαλική βία σχετίζεται με το φύλλο ενώ έχουν συμμαχήσει πολιτικά με τα αστυνομικά τμήματα, τους συντηρητικούς πολιτικούς και τις οργανώσεις για τα δικαιώματα των θυμάτων.

Ο φεμινισμός όπως και άλλα κινήματα ενάντια στην καταπίεση είναι διαταξικά κινήματα, και ως εκ τούτου, τίθεται το ερώτημα, "Ποιος θα έχει την ηγεμονία στο εσωτερικό αυτών των κινημάτων"; "Ποιες κοσμοθεωρίες θα καθορίσουν τις απαιτήσεις του κινήματος, πώς αυτά τα αιτήματα θα αρθρωθούν και θα δικαιολογηθούν, και πώς θα οργανωθεί το ίδιο το κίνημα"; Κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι η επαγγελματική /μανατζερίστικη τάξη. Ωστόσο, όταν οι άνθρωποι της εργατικής τάξης ανέλθουν στο προσκήνιο της πολιτικής, οι σχέσεις εξουσίας εντός των κοινωνικών κινημάτων μπορούν να αλλάξουν.

Τέλος Α' μέρους

* Ο Γιώργος Σουβλής είναι υποψήφιος διδάκτωρ Ιστορίας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας και ανεξάρτητος συγγραφέας για διάφορα προοδευτικά περιοδικά όπως το Salvage, το Jacobin, το ROAR και το Lefteast.

* Η Johanna Brenner είναι ακτιβίστρια, αφιερωμένη στους φεμινιστικούς αγώνες και συγγραφέας του βιβλίου: " Women and the Politics of Class".

Πηγή: http://salvage.zone/online-exclusive/materialism-and-feminism-an-intervi...